

Відгук

офіційного опонента Лабунця Віктора Миколайовича,
доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри музичного
мистецтва факультету педагогічної освіти та мистецтва
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
на дисертацію **Полянка Миколи Олеговича**
«Становлення і розвиток музично-інструментальної освіти в Західній
Україні (друга половина XIX ст. – перша третина XX ст.)»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань
01 Освіта / Педагогіка
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми дослідження. Дисертаційне дослідження М.О. Полянка присвячене актуальній та суспільно значущій проблемі історії мистецької освіти – становленню і розвитку музично-інструментальної освіти в Західній Україні у другій половині XIX – першій третині XX століття.

Актуальність обраної теми зумовлена сучасними процесами модернізації мистецької освіти, потребою переосмислення національного історико-педагогічного досвіду та пошуком ефективних моделей професійної підготовки фахівців музичного мистецтва відповідно до сучасних освітніх і культурних викликів. У контексті реформування української освіти, інтеграції у європейський освітній і культурний простір та посилення уваги до питань національної культурної спадщини особливого значення набуває вивчення історичного досвіду становлення музично-інструментальної освіти як важливого складника формування духовного та культурного потенціалу суспільства.

Сучасна мистецька освіта потребує не лише оновлення змісту, методів і форм професійної підготовки, а й опори на перевірені історичним досвідом педагогічні традиції, що сприяли розвитку виконавської культури, професійної майстерності та національної мистецької ідентичності. У цьому аспекті звернення до історії музично-інструментальної освіти Західної України є особливо цінним, оскільки саме в цьому регіоні сформувалася унікальна модель поєднання європейських освітніх впливів із українськими культурними традиціями, що забезпечило високий рівень професіоналізації музичної освіти та розвитку виконавських шкіл.

Особливого значення дослідження набуває в умовах сучасних суспільних викликів, пов'язаних із необхідністю збереження національної культурної пам'яті, утвердження української культурної ідентичності та протидії асиміляційним і глобалізаційним процесам. У період соціальної нестабільності та воєнних випробувань мистецька освіта виступає не лише засобом професійної підготовки, а й важливим чинником духовної консолідації суспільства, формування ціннісних орієнтацій молоді та збереження національної культурної традиції. Саме тому дослідження історико-педагогічних засад розвитку музично-інструментальної освіти має не лише наукове, а й вагоме культурне та суспільне значення. У дисертації переконливо обґрунтовано доцільність звернення до історико-педагогічного досвіду розвитку музично-інструментальної освіти Західної України як регіону, у якому сформувалася своєрідна модель поєднання європейських освітніх традицій із національними культурними цінностями. Автор акцентує увагу на ролі музичних товариств, освітніх інституцій, творчих осередків та видатних педагогів у становленні професійної музичної освіти.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність та наукова новизна. Безперечно позитивним є розроблення авторської періодизації становлення і розвитку музично-інструментальної освіти в Західній Україні, побудованої на основі врахування специфіки культурно-історичних трансформацій, розвитку освітніх інституцій, зміни змісту професійної підготовки та еволюції музично-педагогічних підходів. Запропонована періодизація характеризується логічністю, науковою обґрунтованістю та дозволяє більш глибоко осмислити внутрішню динаміку розвитку музичної освіти в регіональному вимірі.

Наукову цінність становить також уточнення змісту ключових понять дослідження, зокрема «музично-інструментальна освіта», «музично-педагогічна підготовка», «виконавська школа», «музичне товариство», що сприяє поглибленню категоріально-понятійного апарату історико-педагогічної науки та забезпечує методологічну цілісність дослідження. Автор переконливо доводить, що музично-інструментальна освіта є не лише сферою професійної підготовки музикантів, а й важливим чинником культуротворчих процесів, формування національної ідентичності та розвитку мистецького середовища.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у комплексному й цілісному осмисленні процесу становлення та розвитку музично-інструментальної освіти в Західній Україні у другій половині XIX – першій третині XX століття як багатовимірного історико-педагогічного та культурно-освітнього феномену. Вагомим науковим здобутком автора є здійснення системної реконструкції розвитку музично-освітнього середовища регіону з урахуванням історичних, соціокультурних, інституційних та педагогічних чинників, що дозволило комплексно простежити еволюцію професійної музичної освіти в означений період.

Особливої уваги заслуговує обґрунтування ролі музичних товариств як системоутворювального чинника становлення професійної музичної освіти в Західній Україні. Дисертант аргументовано доводить, що саме діяльність музичних товариств забезпечувала організаційне оформлення музично-освітньої системи, створення мережі навчальних закладів, розвиток концертно-виконавської діяльності та формування професійного музично-педагогічного середовища. Такий підхід дозволив по-новому осмислити роль громадських і культурно-просвітницьких ініціатив у розвитку мистецької освіти.

Позитивним є також акцент автора на міжкультурній взаємодії та впливі європейських освітніх традицій на формування музично-інструментальної освіти Західної України. У роботі переконливо показано, що розвиток професійної музичної підготовки відбувався в умовах активного культурного діалогу з європейськими мистецькими центрами, що сприяло інтеграції сучасних педагогічних методик, оновленню змісту музичної освіти та підвищенню рівня виконавської культури. Це дозволяє розглядати музично-інструментальну освіту як складний історико-педагогічний феномен, у якому органічно поєднуються національні культурні традиції та європейські освітні тенденції.

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у суттєвому розширенні наукових уявлень про музично-інструментальну освіту як цілісну культурно-освітню систему, розвиток якої зумовлюється взаємодією соціокультурних, педагогічних, мистецьких та історичних чинників. Результати дослідження поглиблюють наукове розуміння процесів формування професійної музичної освіти в Україні, розкривають закономірності розвитку музично-педагогічної думки та дозволяють по-новому осмислити роль мистецької освіти у процесах культурної самоідентифікації суспільства.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості їх широкого використання у сучасній системі мистецької та педагогічної освіти. Матеріали дисертації можуть бути використані у професійній підготовці майбутніх викладачів музичного мистецтва, учителів мистецьких дисциплін, керівників творчих колективів, а також у діяльності закладів фахової передвищої та вищої мистецької освіти.

Практичну цінність мають запропоновані автором положення щодо використання історико-педагогічного досвіду розвитку музично-інструментальної освіти у процесі модернізації сучасних освітніх програм, удосконалення змісту музично-педагогічної підготовки, оновлення навчально-методичного забезпечення та організації виконавської практики здобувачів освіти. Результати дослідження можуть бути використані під час розроблення навчальних курсів з історії музичної педагогіки, методики викладання гри на музичних інструментах, історії української музичної культури та мистецької освіти.

Важливим є також те, що положення дисертації можуть бути впроваджені у систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників мистецьких закладів освіти, сприяти розвитку національно орієнтованого мистецького середовища та активізації міжкультурної комунікації у сфері музичної освіти. Позитивно слід оцінити значну джерельну базу дослідження, використання історико-педагогічних, історико-генетичних, історико-структурних та інших методів наукового пізнання. Автором опрацьовано широкий спектр архівних матеріалів, наукових праць, документів, навчальних програм та історичних джерел.

3. Структура та зміст дисертації, її завершеність і відповідність встановленим вимогам щодо оформлення. Структура дисертації є логічною та цілісною. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 293 сторінки. У вступі чітко визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, окреслено наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи.

У першому розділі дисертації автором здійснено ґрунтовний і комплексний аналіз теоретичних та історико-педагогічних засад дослідження музично-інструментальної освіти як важливого культурно-освітнього феномену. Значну увагу приділено осмисленню сутності поняття «музично-інструментальна освіта», визначенню її структурних компонентів, функцій та місця у системі мистецької й педагогічної освіти.

Позитивним є те, що дисертант розглядає музично-інструментальну освіту не лише як процес формування виконавських умінь і навичок, а як складну культуротворчу систему, яка поєднує педагогічний, мистецький, духовний та соціокультурний виміри.

Цінним є також історико-культурний аналіз витоків музично-педагогічної традиції у європейському освітньому просторі. Автор переконливо демонструє, що становлення музично-інструментальної освіти в Західній Україні відбувалося у тісному взаємозв'язку з європейськими мистецькими тенденціями, розвитком професійної музичної освіти в країнах Центральної Європи та діяльністю провідних європейських музичних інституцій. У роботі простежено вплив австрійської, польської, німецької та інших європейських музично-педагогічних традицій на формування змісту, форм і методів музичної підготовки в регіоні, що дозволяє розглядати західноукраїнську музичну освіту як складову загальноєвропейського культурно-освітнього процесу.

Особливої уваги заслуговує здійснений дисертантом аналіз історичних передумов розвитку музично-інструментальної освіти, зокрема ролі культурних товариств, мистецьких осередків, освітніх інституцій та громадських ініціатив у становленні професійної музичної підготовки. Автор вдало поєднує історико-педагогічний і культурологічний підходи, що дозволило всебічно висвітлити процес еволюції музично-освітнього середовища Західної України.

Науково вагомим результатом першого розділу є запропонована авторська періодизація становлення і розвитку музично-інструментальної освіти в Західній Україні. Її побудовано з урахуванням історичних, соціокультурних, інституційних та педагогічних чинників розвитку мистецької освіти. Запропонована періодизація вирізняється логічністю, системністю та науковою обґрунтованістю, оскільки відображає не лише хронологічні межі, а й внутрішню динаміку трансформації музично-освітнього процесу, зміни у змісті підготовки, організації навчання та розвитку виконавських традицій.

Загалом перший розділ дисертації справляє позитивне враження ґрунтовністю опрацювання джерельної бази, логічністю структури та високим рівнем наукового аналізу. Його зміст створює належне теоретико-методологічне підґрунтя для подальшого розкриття проблематики дослідження у наступних розділах роботи.

Другий розділ дисертації присвячено комплексному аналізу процесів інституціоналізації музично-інструментальної освіти в Західній Україні у другій половині XIX століття – періоду, який став визначальним для формування професійної системи музичної підготовки та становлення національної музично-педагогічної традиції. Автор послідовно розкриває передумови створення спеціалізованих музичних інституцій, простежує особливості розвитку освітнього середовища регіону та висвітлює роль культурно-просвітницьких процесів у професіоналізації музичного мистецтва.

Особливу увагу дисертант приділяє діяльності музичних товариств, які розглядаються не лише як осередки культурного життя, а як ключові чинники формування системи музично-інструментальної освіти. У роботі переконливо доведено, що саме музичні товариства стали основою організаційного оформлення професійної музичної освіти, сприяли відкриттю музичних шкіл, інститутів, консерваторій, забезпечували популяризацію музичного мистецтва та створювали умови для професійного зростання виконавців і педагогів. Автор ґрунтовно аналізує діяльність Товариства друзів музики у Львові, Галицького музичного товариства та інших регіональних культурно-освітніх осередків, акцентуючи увагу на їхній ролі у формуванні музично-освітньої інфраструктури Західної України.

Позитивним є те, що дослідник розглядає інституціоналізацію музично-інструментальної освіти у широкому соціокультурному контексті, враховуючи вплив суспільно-політичних умов, міжкультурної взаємодії та європейських освітніх тенденцій. У роботі аргументовано показано, що розвиток музичної освіти в регіоні відбувався під впливом австро-угорської та загальноєвропейської освітньої системи, що сприяло запровадженню сучасних на той час форм організації навчання, удосконаленню методики викладання та формуванню високих професійних стандартів музичної підготовки.

Важливе місце у другому розділі займає аналіз розвитку освітньо-професійних програм та музично-навчального репертуару. Автор детально характеризує зміст музичної підготовки, структуру навчальних програм, особливості поєднання індивідуального виконавського навчання з теоретичною підготовкою, ансамблевою та концертною практикою. Переконливо доведено, що музично-навчальний репертуар формувався на основі синтезу європейської класичної традиції та національного

музичного матеріалу, що сприяло розвитку виконавської культури та формуванню художньо-естетичних орієнтирів майбутніх музикантів.

Наукову цінність становить також висвітлення ролі видатних європейських та українських педагогів, виконавців і культурних діячів у розвитку музично-інструментальної освіти. Автор переконливо показує, що діяльність цих постатей сприяла формуванню професійних виконавських шкіл, удосконаленню методики навчання гри на музичних інструментах, розвитку музично-педагогічної думки та підвищенню загального рівня музичної культури регіону. Особливо важливим є акцент на міжкультурному характері музичної освіти Західної України, де поєднувалися європейські педагогічні підходи та українські національні мистецькі традиції.

Загалом другий розділ дисертації характеризується логічністю побудови, науковою цілісністю та високим рівнем аналітичності. Його зміст дозволяє глибоко осмислити процеси становлення професійної музично-інструментальної освіти в Західній Україні та визначити основні чинники її розвитку у другій половині XIX століття.

У третьому розділі дисертації автор здійснив ґрунтовне дослідження регіонально-культурних аспектів розвитку музично-інструментальної освіти в Західній Україні у першій третині XX століття, зосередивши увагу на особливостях функціонування музично-освітніх осередків у Галичині, Буковині, Закарпатті, Волині та Поліссі. Позитивним є те, що дисертант розглядає розвиток музичної освіти не ізольовано, а в контексті складних суспільно-політичних, культурних та міжнаціональних процесів, що визначали специфіку освітнього середовища кожного регіону.

У роботі переконливо доведено, що музично-інструментальна освіта Західної України у зазначений період характеризувалася високим рівнем динамічності, відкритістю до європейських освітніх впливів та водночас збереженням національно-культурних традицій. Автор вдало простежує процес професіоналізації музичної освіти в Галичині, де функціонували потужні музичні товариства, інститути та консерваторії, що забезпечували підготовку висококваліфікованих музикантів і педагогів. Особливу увагу приділено діяльності Вищого музичного інституту імені М. Лисенка, ролі Галицького музичного товариства та розвитку виконавських шкіл, які стали важливими осередками формування української музичної культури.

Змістовним і науково цінним є аналіз інституційного становлення музично-інструментальної освіти Буковини. Автор показує, що культурне

середовище Чернівців стало важливим центром міжкультурної взаємодії, де поєднувалися українські, австрійські, німецькі та румунські мистецькі традиції. Переконливо висвітлено діяльність музичних шкіл, товариств та Чернівецької консерваторії, а також роль видатних музикантів і педагогів у розвитку професійної музичної освіти регіону. Важливим є акцент на тому, що музично-освітній простір Буковини сприяв інтеграції європейських педагогічних підходів у національну систему мистецької освіти.

Окремої позитивної оцінки заслуговує аналіз розвитку музично-інструментальної освіти на Волині, Закарпатті та Поліссі. Дисертант аргументовано доводить, що навіть за умов обмежених матеріальних ресурсів і складної політичної ситуації в цих регіонах активно функціонували музичні товариства, приватні школи, культурно-просвітницькі осередки, які забезпечували поширення музичної культури та професійної музичної підготовки. Автор звертає увагу на роль громадських ініціатив, концертно-просвітницької діяльності та аматорського музичного руху у формуванні суспільного запиту на музичну освіту та збереженні національних мистецьких традицій.

Особливого значення набуває завершальна частина розділу, у якій автор визначає шляхи творчого використання історико-педагогічного досвіду музично-інструментальної освіти у сучасній системі мистецької підготовки. Дисертант обґрунтовує доцільність використання історичних традицій професійної музичної освіти для модернізації сучасного освітнього процесу, вдосконалення змісту професійної підготовки майбутніх викладачів музичного мистецтва, розвитку виконавської культури та формування національно зорієнтованого мистецького середовища.

Позитивним є те, що автор наголошує на актуальності поєднання європейських освітніх практик із національними педагогічними традиціями, розвитку міжкультурної комунікації, активізації концертно-виконавської діяльності та творчої самореалізації здобувачів мистецької освіти. Запропоновані напрями екстраполяції історико-педагогічного досвіду є достатньо аргументованими, мають практичну цінність і можуть бути використані у процесі реформування сучасної мистецької освіти України.

Загалом третій розділ дисертації характеризується високим рівнем наукової аргументованості, ґрунтовністю аналізу та логічністю викладу матеріалу. Його зміст дозволяє комплексно осмислити регіональну

специфіку розвитку музично-інструментальної освіти Західної України та визначити перспективи творчого використання історичного досвіду в сучасному освітньому просторі.

4. Повнота викладу в опублікованих працях. Основні результати дисертаційного дослідження достатньо повно висвітлено у наукових публікаціях автора, зокрема у фахових виданнях України та матеріалах науково-практичних конференцій. Матеріали дисертації висвітлено у 12 наукових працях, зокрема, 6 статтях у наукових фахових виданнях України, 5 публікаціях у матеріалах міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій та 1 науковій праці, що додатково висвітлює результати проведеного дослідження. Кількість публікацій та їх характер відповідають нормативним вимогам щодо апробації та висвітлення результатів дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

5. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Водночас дисертаційна робота не позбавлена окремих дискусійних положень і зауважень:

1. На нашу думку, доцільним був би більш глибокий порівняльний аналіз розвитку музично-інструментальної освіти в різних регіонах Західної України, що могло би посилити регіональний аспект дослідження.
2. Окремі положення щодо впливу європейських музично-педагогічних шкіл на формування західноукраїнської професійної музичної освіти потребували би більшої деталізації через конкретизацію педагогічних ідей та традицій.
3. Певного розширення потребував би аналіз діяльності приватних музичних шкіл, пансіонів та індивідуальних форм музичного навчання, оскільки саме ці освітні осередки відігравали важливу роль у поширенні музичної культури серед різних соціальних верств населення.
4. Більшої уваги заслуговував би аналіз впливу суспільно-політичних трансформацій міжвоєнного періоду на зміст музично-інструментальної підготовки, кадрову політику мистецьких закладів та доступність музичної освіти для населення.

Однак висловлені зауваження мають переважно рекомендаційний характер, не знижують загальної високої наукової цінності дисертації та не впливають на її позитивну оцінку.

Загальний висновок. Враховуючи актуальність обраної проблеми, наукову новизну, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, вважаємо, що дисертація Полянка Миколи Олеговича «Становлення і розвиток музично-інструментальної освіти в Західній Україні (друга половина XIX ст. – перша третина XX ст.)» є самостійним, завершеним дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для мистецької педагогіки та практики. Дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та пп. 6, 7 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри музичного мистецтва
факультету педагогічної освіти та
мистецтва Кам'янець-Подільського
національного університету
імені Івана Огієнка

Віктор ЛАБУНЕЦЬ

